

Svobodna Misel

GLASILO SLOVENSKE SEKCIJE SVOBODNE MISLI

Uredništvo in upravnništvo Praga-Vinogradi, Češko.

□ □ Izhaja vsak mesec in stane 2*50 K. □ □

Koledar svobodomislecev

1. T 1879 Atentat na rus. carja Aleksandra II.
2. S r. 1805 Diskraeli Benjamin, angl. politik.
3. Č r. 1800 Prešeren France.
4. P r. 1798 Galvani Ludvik, ital. fizik.
5. S u. 1791 W. A. Mozart, skladatelj.
6. N r. 1778 Gay-Lussac Ludvik, franc. fizik.
7. P 1837 Prva železnica na Nemškem.
8. T 1864 Prosluli Syllabus Pija IX.
9. S u. 1641 Ant van Dyck, nizozemski slikar.
10. Č r. 1804 Evgen Sue, franc. pisatelj.
11. P r. 1755 Anton Linhart, prvi slovenski dramatik.
12. S u. 1681 Cousing Herman, modroslovec.
13. N r. 1799 H. Heine, nemški pesnik.
14. P r. 1503 Nostradamus, franc. astronom.
15. T u. 1839 Fessler Ignac, nemški pisatelj.
16. S r. 1803 I. Steffenson, stavitelj prve železnice.
17. Č r. 1770 L. van Beethoven, skladatelj.
18. P r. 1786 C. M. v. Weber, skladatelj.
19. S r. 1787 Oton Kotzebue, nemški pisatelj.
20. N r. 1760 Didot Ambrož, francoski tiskar.
21. P 1867 V Avstriji vpeljana porotna sodišča za tiskovne in politične zločine.
22. T
23. S r. 1791 Champollion Jean, franc. egiptolog.
24. Č r. 1863 Thackeray Will., angleški pisatelj.
25. P r. 1 Jezus Kristus, reformator.
26. S r. 1786 Gozzi Cesparo, ital. pesnik.
27. N r. 1571 Kepler, slavni zvezdoslovec.
28. P 1789 Prva slovenska igra v ljubljanskem dež. gledališču.
29. T 1600 Na ljubljanskem trgu sežgano 8 voz slovenskih protestantovskih knjig.
30. S
31. Č u. 1882 Gambetta, francoski državnik.

Naša organizacija napreduje kljub vsemu nasprotovanju, kljub skrajno neugodnim razmeram po Slovenskem za S. M. Čisto naravno, ker svobodomiselne ideje imajo v sebi nepremagljivo življenjetvorno silo. Brez vsake agitacije od naše strani se je ustanovila tretja „Krajevna skupina slovenske sekcije S. M. v Nabrežini“. Voditelj te skupine je delavec Hinko Höller, eden prvih slovenskih svobodomislecev, ki se je bil tudi udeležil mednarodnega kongresa svobodomislecev v Pragi. — Četrta „Krajevna skupina slovenske sekcije S. M.“ se je ustanovila v Pulju dne 8. listopada 1908 in sicer kot samostojen odsek „Radničkoga izobraževalnoga podpornoga društva“. V odbor te skupine so bili izvoljeni soglasno: Josip Petejon, Viljem Haramina, Ignac Pogačnik. V tej skupini se organizira hrvatsko-slovenski zavedni puljski proletarijat v smislu protiklerikalne propagande. Iz tega lahko vidimo, da ima slovensko delavstvo izmed vseh slojev naroda največ smisla za kulturni preporod naroda, za samoizobrazbo. In tisti slovenski žurnalisti in doktorji, ki so n. pr. ravno občana Petejona pitali s „šošterjem“, ker niso bili zmožni parirati na njegova izvajanja, naj se gredo učiti ravno k temu „šoštarju“.

Praška skupina koraka dosledno po poti, katero si je začrtala: medsebojna izobrazba članov na temelju svobodomiselnih idej. Vrše se predavanja, pri katerih se vedno živahno debatira in bistri pojme; 20. novembra je predaval občan Lotrič: „Kako naj Svobodna Misel na Slovenskem podira in zida“ 25. novembra pa je predavala gospod. profesorica Kleinova: „Klerikalizem v šoli in v rodbini“. Predavanja se je udeležilo mnogo članov češke in nemške sekcije, nadalje Srbi in Hrvatje. Po predavanju se je debatiralo še celi dve uri; to predavanje je bilo kot nekak uvod v ciklus predavanj o svobodni šoli, kateremu vprašanju se hoče posvetiti največ pozornosti, da se vzgoji in pridobi ljudi, ki bodo šli nevstrašeno v boj za svobodno šolo. To je danes pri nas tembolj potrebno, ker učiteljstvo samo ne more biti kos tej nalogi. — *Zaupnike, ki so naročili več odznakov*, opozarjamo, da dobro prevdarijo, komu izroče odznak, ker bi se lahko zgodilo, da bi nosili te odznake tudi ljudje, ki bi delali Svobodni Misli sramoto in kompromitirali naše gibanje.

Uredništvo: 11. št. S. M., to je prvo številko, ki se je tiskala na Slovenskem, so nam zaplenili. Okrajno glavarstvo v Kranju, kjer se tiska naš list, ni našlo nič takega, kar bi se lahko konfisciralo. Konfiscirali so S. M. šele pri drugi nstanci v Ljubljani. Vemo, odkod piha strupena sapa. To je pač znana stvar, da ima cenzuro glede svobodomiselnih spisov v Ljubljani v roki škof Jeglič. Ta človek je v prejšnjih časih, ko je „Slovenski Narod“ pisal še napredno, hodil na Dunaj k pravosodnemu ministru, da naj bi ta vplival na ljubljanskega državnega pravdnika, da bi konfiskoval omenjeni list. In danes vladajo pri nas take razmere, da bi se Jegliču glede konfiskacije S. M. vedno rado ustreglo. Mi pa se ne bomo dali šikanirati ter se bomo raje umaknili na slobodna praška tla, ker milejša sapa pihlja.

Svobodna Misel

Glasilo slov. sekcije Svobodne Misli.

Uredništvo in upravnništvo PRAGA-VINOGRADI, Češko.
Izhaja vsak mesec in stane 2-50 K.

◎ Interpelacija ◎

poslancev Svęčenega, Johanisa, Habermanna, Pika in sodrugov
na gospoda ministra pravosodja radi konfliktačne prakse v
Pragi.

Konec.

II.

Verstvo v šoli.

dosedanjih šolskih zakonih se zahteva v Avstriji od šole, da bi vzgojevala učence „versko-nravnó“, torej da bi postavila nravnost na verski temelj. Mimo tega je verouk na ljudskih, meščanskih in srednjih šolah obligatni učni predmet. Tudi otroci takih starišev, ki so brez vsake veroizpovedi, so dolžni obiskavati v šoli verouk! Kak nesmisel! Ko bi se preselila v Av-

strijo kaka rodbina Hotentotov, bi nje otroci morali v šoli poslušati in učiti se sveto vero . . .

Današnja šola je v resnici dosedaj verska. V vsaki učilnici, in četudi hodijo v njo židovski in protestantovski učenci, mora viseti za katoliške otroke križ. Zakaj tudi ne židovsko versko znamenje? Pred in po pouku je zapovedano moliti z učenci katoliške molitve. Nekatoliški otroci stoje pri molitvah molče. Učenci so primorani iti trikrat na leto k spovedi, udeleževati se o križevih dnevih procesije, hoditi v cerkev o svetem telesu, na god cesarjev in cesarice, pri čemur so učitelji dolžni učence „nadzorovati“, kakor bi bili policaji. Šolsko leto se začinja in konča zopet s službo božjo.

Skozi celo leto so učenci primorani hoditi k takozvanim „šolskim mašam“, bodisi dvakrat, štirikrat ali pa tudi sedemkrat na teden!

Šolski vodja more postati le učitelj, ki se izkaže s skušnjo sposobnega poučevati verouk, četudi bi mu morda nikdar ne bilo potreba tega učiti . . .

Šolske čitanke so polne verskih odstavkov. Pri vsaki najmanjši priložnosti se hvali tu božja Previdnost, Modrost i. t. d. So to neovrgljivi dokazi, da tiči današnja, takozvana „moderna“ šola v okovih črne armade.

Naši duhovniki in „sveti možje“ se kar stresejo od groze pri sami misli, da bi se moral verouk odstraniti iz šole, kjer absolutno nima nič opraviti. Mislijo, da bi potem nastala nova Sodomia in Gomora ali pa še hujša kakor ona svetopisemska . . . In vendar je znano, da se v francoskih, italijanskih in ameriških šolah verouk ne poučuje in da pri tem vera nič ne trpi. Italija s svojim Rimom in „Svetim očetom“ je vkljub temu, hvala bogu, temeljito „katoliška“. „Sveta cerkev“ vkljub temu, da se v Italiji verouk v šolah ne poučuje, živi i s „Sveto Stolico“ veselo dalje . . .

Neki duhovnik popisuje v „Našincu“ (češki list) „češko pot v Rim 1906“. Med drugim piše tudi:

„V cerkvi Santa Maria Maggiore smo zasledili v nedeljo popoldne poučevanje v verouku. Bili smo nemalo iznenadeni, ko smo čuli otroško šepetanje, ki se je razlegalo po celi cerkvi. Kmalu smo zagledali prostor v obsegu šolske sobe, ki je bil ograjen s plattami in odkoder se je slišalo čebljanje. Za plattami so stale klopi, tri vrste so bile, in v njih so brali glasno iz katekizmov šolski otroci, dečki in deklice. Med njimi je hodil duhovnik. — Ta pouk v cerkvah je vpeljal Pij X.“

No, sedaj vidite! In pri nas bi se to ne moglo napraviti? Naši duhovniki so natisnili že cele vozove papirja, da bi mogli dokazati, da sploh ni misliti na šolsko izobrazbo brez verouka. Že brošura Hřivova o zaniknih otrocih, zaniknih roditeljih, ki so bili slučajno neverci, hoče dokazati, da je nrvnost pri njih padla le vsled tega, ker niso verovali v boga. To pa absolutno ni resnica. Moravski Slovaki so tako verni, da bi najrajši gospodu bogu v pravem smislu besede odgriznili noge, poleg tega pa prešestujejo, kradejo, lažejo, goljufajo z molitvijo na ustnih in z rožnim vencem v roki. Nrvnosti, ki je tako globoko padla, bi zastonj iskali med ljudmi, ki so najbolj zanikni. Slovak greši mirno, ker je prepričan, da se mu vse odpusti z molitvijo in spovedjo. Naravno je torej, da vera nrvnosti škodi!

Tudi največje „svete osebe“ si dovoljujejo mnogokrat največje zločine. Najlepši dokaz za to je papeški komornik, monsignor Drozd, katoliški duhovnik in pisatelj „katoličké mravouky“ (nauk o katoliški nrvnosti), ki je kljub temu sam kradel v „Svetovaclavski“ posojilnici in uganjal vsakovrstne samopašnosti. Doktor bogoslovja, pater Poštulka, je mirno grešil proti šesti božji zapovedi. Nadškof olomuški dr. Kohn je bil pravi prepiralec, ošabnež, lakomnik in neusmiljenec. In vendar je bil po cerkvenih nazorih naslednik sv. apostolov Cirila in Metoda! Ogrski škof Bubič je imel za svetimi slikami skrite slike in figure, tako nesramne in nespodobne, da bi se pošten človek s studom obrnil od njih in

jih opljuval. Nekateri papeži so bili v nravnem pogledu naravnost pošasti in večina duhovnikov dela ravno nasprotno, kar pridiguje.

Na drugi strani pa morejo biti brezverci in so tudi navadno najbolj pošteni ljudje, kar je neovrgljiv dokaz, da vera ni pogoj nravnosti. Omikan človek je prepričan, da ne more živeti kakor žival, ampak nravno, kakor tudi razum in čut ljudski ne pripusti delati krivice drugemu in da skupno življenje ljudstva ni mogoče drugače kakor z vzajemnimi oziri drug na drugega. Osebna varnost in varnost imetka sta morali sami privedi človeka do spoznanja, da ni mogoče biti brez morale (nravnosti), ki se je razvila popolnoma naravnim potom.

Le naši duhovniki ovijajo moralo z vero, z božjimi zapovedi in prepovedi. In čemu? Za „grešnike“ v družabnem življenju imamo policijo in kriminal. Čemu je treba torej še pekla? Tudi brez tega se dandanes večina takozvanih „kristjanov“ boji „greha“ ne toliko iz strahu pred peklom kakor pred kriminalom.

In vprašamo: Ali ne stoji pošten neverec nravno višje kakor najbolj krščanski kristjan? Ta dela dobro za „večno plačilo“, torej za svoj osebni dobiček; človek-neverec pa ne čaka nobenega povračila. In ako ravna pri tem značajno, nravno, stoji gotovo nad dobičkazelnim kristjanom!

Dolžnost človeške družbe je, dospeti do popolne nravnosti. Vemo pa iz zgodovine, da so bile dobe največje moči duhovniške tudi dobe največje tme in najgnusnejših razvad. Zagrinjalo vere zna zakrivati najpodlejše lopove. Ali je torej razumno iskati popolno nravnost v senci črnih kut?

Mimo tega je velikanska večina omikancev (inteligence) brez vere. In to velja tudi o duhovnih samih! Mnogo in mnogo jih je, ki sami ne verujejo tega, kar razlagajo svojim ovčicam. Saj je vendar znano, da ne vstopajo ljudje v duhovski stan iz ljubezni do boga, ampak navadno le zato, ker nimajo gmotnih sredstev za daljše študije ali pa iz hrepenenja po dobrem in brezskrbnem življenju. Ko bi bilo mogoče s kakimi Röntgenovimi žarki pogledati ljudem v njih notranjost in spoznati tako prepričanje vsakega človeka, bi se zgrozili, kaka hinavščina je na svetu, koliko ljudi je, ki ne verujejo prav ničesar in se na zunaj kažejo globoko verne... Današnja človeška družba je samo na videz verska. Vzrok temu, da se dosedaj večina ljudi kaže za verne, so razni odnošaji, družabni in gmotni. Dokler je zakon na roko kaki gotovi veri, dokler ne pusti popolne svobode in enakopravnosti vsem veram in tudi ateizmu, dokler morejo biti državni uradniki le oni, ki pripadajo gotovi veroizpovedi — do tedaj so taki ljudje, ki popolnoma nič ne verujejo, prisiljeni priznavati gotovo veroizpoved. In tako se je razširila med današnjo človeško družbo vseobčna hinavščina.

In to hinavščino, torej nekaj nenravnega, mora podpirati tudi šola! Oče otroka, njegov učitelj in morda tudi katehet, sama zase ne verujeta v boga, a vendar mu o bogu neprenehoma go-

vorita in razkladata. Šele tedaj, ko pride otrok v leta, spozna, da se je igrala pravzaprav ž njim le komedija . . .

In s tem je šola ponižana.

Tudi versko razkladanje samo je mnogokrat paskvil nauka Kristovega. Debeli fajmošter uči otroke, da morajo na pamet in brez misli povedati za njim, recimo: „Otroci moji, ljubite se med seboj! pravi sveti apostel. Ponovi, kar sem rekel, Novotny!“ Učenec molči. „Tako, ti grdun ne poslušáš?! Pojdi sem!“ In s palico mu nazorno dokazuje svojo „krščansko ljubezen“ . . .

Iz vsega, kar sem povedal, se vidi jasno, da vera ne spada v šolo. Šola mora učiti učence takih naukov, ki so znanstveno dokazani, šola mora biti dom čiste vede. In da nobena vera sploh ni veda, ampak da so to le fantastične misli, to sem dokazal v prvem odstavku*). Torej v šoli ni zanjo prostora. Šoli ni popolnoma nič na tem, kako kdo skrbi za „zveličanje svoje duše“, ali če sploh nič zato ne skrbi, ali je kristjan ali žid, mohamedanec ali pogan. Dorastel človek naj po svojem mnenju in po svojem okusu pristopi k tej ali oni verski družbi ali naj se vseh sploh vzdržuje — to je njegova zasebna stvar. Ako pa se otroku, nedorastlemu vceplja kak verski nazor, katerega potem kot dorastel človek spozna za otročjega, potem se zgodi mnogokrat, da vrže s tem bogom človek tudi vso moralno med staro šaro**).

Današnji svetovni nazor je nekoliko drugačen, kakor je bil v srednjem veku. Danes se opiramo na vedo, katere zmagovalni uspeh niso mogle preprečiti niti grozne duhovske inkvizicije. Danes gre ljudski razum drugo pot, kakor je predpisuje cerkev in gotovo je, da se prejalislej popolnoma otrese njenega vpliva. Ravno tako, kakor je prišla državljanska svoboda k nam iz Francoskega po veliki revoluciji, tako je tudi pri nas ločitev cerkve od države le vprašanje časa. In naravno seveda se odstrani tudi verstvo iz šol.

S tem pa še ni povedano, da se verstvo sploh odstrani in nikakor ne z nasiljem!

Ampak — veruj, kar hočeš! Moli, hodi v cerkev, kakor ti je ljubo! Nihče ti ne brani, vendar pa tudi ti nimaš pravice nikomur ukazovati, da bi molil in veroval s teboj! Skrbi za svojo „dušo“ tudi sam! To je vendar jasno, naravno in popolnoma v redu!

Šola seveda tudi ne bode nikomur jemala vero, ona se sploh ne bode brigala za vero, kajti to je stvar roditeljev, kako in v čem hočejo svoje otroke vzgojiti. Kakor stariši sami preskrbe svojim otrokom recimo učitelja godbe, plesa i. t. d., tako morejo najti tudi učitelja vere, seveda če to hočejo.

Šola bo učila učence prave npravnosti. Toraj: Česar nočeš, da bi drugi tebi storili, ne stori tudi ti drugim! Delaj, kar je pravo! Varuj se zlega! Nečastnih del, katerih bi se moral

*) Glej „Svobodno Misel“ štev. 9 in 10, strani 151, članek „Verstvo“.

**) Bergmann: Socialna pedagogika.

sramovati sam pred seboj in pred ljudmi, se čuvaj! Čista vest, poštenost, resnica, pravičnost — to je dragoceno premoženje človeka, h kateremu ni treba nikakih zapovedi in prepovedi božjih, h kateremu ni treba vabiti z nebesi in strašiti s peklom.

Sola mora gojiti absolutno tolerantnost napram vsem veroizpovedim, nikogar ne sme siliti z nasiljem, pa tudi ona ne sme biti siljena z nobenim verstvom!

„Dom moj je dom molitve,“ stoji napisano. Kdor hoče moliti in se učiti o bogu, naj gre v cerkev! Tam je mesto za verski nauk. Naj duhovniki namesto političnih ščuvanij s prižnic, rajši razkladajo o bogu, naj ne pridigujejo iz klerikalnih časopisov, ampak iz „svetega“ pisma, ne smejo pa hoditi v šolo poučevati verouk!

* * *

Glede na to vprašajo podpisani:

„Ali je gospod minister pravsodja pripravljen napraviti konec tem nepristojnim razmeram pri praškem državnem pravdnštvu in poučiti tamošnjega uradnika o tem, kako naj se nadzira tisk, da to odgovarja modernim razmeram.“

DUNAJ, 18. julija 1907.

Jaroš
Folber
Tomášek
Pospíšil
Svoboda
Hornof

Soukup
I. Hudec (Lwow)
Klička
Svěčený
Ant. Johanis
Habermann

Pik
dr. Winter
Modráček
Bínovec
Černý
Němec

Razvoj ljudskega mišljenja, Svobodna Misel in moderni človek.

Na ustanovnem shodu krajevne skupine Svobodne Misli v Pragi, referiral
tovariš Kisovec.

Prejšnje stoletje je stopilo s svojim napredkom in svojimi razkritji v očiten odpor z verskimi nauki, ki se niso mogli nikakor več vzdrževati v razumnem delu človeštva. Veda in znanost sta začeli zidati novo stavbo, oznanjevati po svojih globokomiselnih filozofih in znanstvenikih novo kulturno smer, nov življenski nazor, kot plod stoletnega dela na duševnem polju. Ta skozinskoz razumski in znanstveni svetovni nazor, ki je rezultat in posledica današnje usode in zdravega razuma je

Svobodna Misel

ki preplavlja danes s svojimi idejami in naziranjem ves kulturen svet in ki obeta popolno revolucijo in preobrat v dosedanjem našem duševnem življenju. Svobodna Misel je ono naravno in razumsko življensko naziranje, ki se je rodilo iz potrebe in iz zahteve vedno bolj se poglobljajoče in raziskujoče duše. Glavni podklat in temelj so ji dali učenjaki kakor: Darwin, Haeckel, Spencer, Comte, Strauss, Lombroso in mnogi drugi, ki so stvaritelji moderne znanosti in modernega svetovnega naziranja.

Iskati resnico, bojevati se proti dogmam, najsibodo že kakršnekoli; razgarati meglo, ki je stoletja in stoletja zagrinjavala človeški razum, navajati človeka k treznemu razmišljanju in mu priboriti popolno duševno svobodo, to je prvi cilj, kateremu se je posvetilo to svobodomiselnno gibanje. Toda da bi se te ideje bolj razširile, treba je bilo posvetiti največjo pažnjo ljudski izobrazbi, ki je predpogoj za uspešno delovanje. Da bi bilo to delo za osvoboditev duha izpod jarma nazadnjaštva in nevednosti plodonosnejše, se je osnovalo po prizadevanju najboljših moči in ljubiteljev človeštva (Spencer, Büchner, Liebknecht, Denis, Renouvier, Vogt i. t. d.) 29. avgusta 1880 v Bruselju Svobodna zveza Svobodne Misli. Tako se je omogočila večja propaganda proti dogmam in predsodkom, za svobodo prepričanja in vesti ter bila omogočena vzajemnost med vsemi svobodno mislečimi ljudmi, ki so se začeli nazivati svobodni mislitelji.

Ako se podrobneje seznanimo z njihovimi nazori, tedaj vidimo, da so svobodomislecem sledeči

principi

glavna navodila za uravnavanje njihovega duševnega življenja:

Svobodna Misel se ne sme misliti kot kakšen poseben nauk (doktrina) ampak le kot navodilo, (metoda), kako uravnati svoje mišljenje in delovanje v javnem in zasebnem življenju. Zato ne trdi in ne predpisuje verovati v gotove resnice, ampak vzpodbuja posameznike iskati resnico potom lastnega razuma in s pomočjo ved in znanosti.

Svobodna Misel torej ne more priznavati nobeni avtoriteti pravico, da bi se postavila proti ljudskemu razumu ali pa celo nad njega.

Od svojih privržencev zahteva, da odločno zavržejo ne le kakršnokoli vsiljeno verovanje ampak tudi vsako avtoriteto, ki si prilaščuje pravico vsiljevati kakšno vero, pa najsibo že ta avtoriteta oprta na božje razodetje, čudeže, tradicije, na nezmotljivost kakšnega človeka ali knjige, ali pa ukazuje se uklanjati pred cerkvenimi ali filozofičnimi dogmami, pred določbami javne moči ali pa glasom večine, ali pa ako sploh kako zabranjuje razvijati in vporabljeni človeku njegove duševne zmožnosti in razum.

Svobodna Misel zahteva, da gredo njeni privrženci čez vse dogme in vsak kredo s človekoljubnimi sredstvi na delo za dosego svojega ideala, ki nikakor ni nespremenljiv in dogmatičen kakor so vere, ampak skuša biti vedno v najlepšem soglasju z vedo, razumom in socialnimi potrebami.

Ker njen zistem ni definitiven, zato Svobodna Misel priporoča ljudstvu, kakor da to jasna pamet sama, da bi skušala doseči resnico s pomočjo vede, dobro s pomočjo npravnosti (morale) in lepoto z umetnostjo. Zajedno pa je v vsaki dobi svojega razvoja pripravljena podati poročila o posledicah raziskavanj in dopolniti, oziroma popraviti svoje obzorje s tem, da k obstoječemu pojmovanju pripoji nove razumske in znanstvene pojave.

Z ozirom na družabno življenje je cilj Svobodne Misli tudi družabno organizacijo podrediti popolnoma razumskim zakonom.

Zato je prvi njen namen odstraniti iz vseh strok (uprava, sodništvo, šolstvo i. t. d.) vsakršni konfesionalni znak, to je, postaviti človeško družbo ne le izven vsakega verskega izpovedanja, ampak jo braniti tudi vsakega verskega vpliva in izločiti vsak javni ali tajni dogmatizem. Zato zahteva Svobodna Misel popolnoma posvetno državo ter ločitev cerkve od države.

Svobodna Misel si prizadeva, da bi družabnost sama odgovarjala skupnemu humanitetnemu idealu, zato pa mora biti družabni red tudi tako sestavljen, da ne bo nobena bitost radi tega žrtvovana ali pa zanemarjena in zadrževana v izvrševanju svojih pravic in ljudskih dolžnosti.

Zato vodi Svobodna Misel logično k sestavi socialne znanosti, socialne morale in socialne estetike, ki se spopolnjuje z napredkom javnega spoznanja in pravicoljubja. Socialna pravičnost ni nič drugega kot razum, katerega ljudstvo vporablja na lastni vladi.

Na kratko: Svobodna Misel je svetna (laična), ljudska (demokratska), družabna (socialna) to je, ona pobija v imenu človeškega dostojanstva ta trojni jarem: škodljivo moč avtoritete v verskem življenju, škodljivo moč privilegijev v političnem oziru in škodljivo moč mrtvega kapitala na gospodarskem polju.

Ti principi, kakor že omenjeno, niso nikakšne dogme in niso nespremenljivi, ampak naznačujejo le pot in smer po kateri naj bi šel svobodnomiselni človek. Z ozirom na današnje kulturno stanje, posebno pa z ozirom na naše slovenske dežele, stavi Svobodna Misel predvsem sledeče

praktične zahteve:

Svoboda znanosti in mišljenja, bodisi izraženega v besedi, pismu, tisku, ali pa sliki. Nobeno mnenje, nauki ali pa dogme naj se ne vsiljuje kakor se je doslej celo s pomočjo javne oblasti.

Ker je vsem predsodkam, babjeveram i. t. d. vzrok neizobrazba, zato je prvi cilj Svobodne Misli širiti splošno naobrazbo med ljudstvo.

Šola mora biti prosta kakršnegakoli nezdravega vpliva, v prvi vrsti pa mora biti odstranjeno učenje verskih naukov najsibo katerekoli cerkve.

Svobodna Misel zahteva dalje za šolo: poučuje naj se v maternem jeziku; učenci naj se porazdele v posamezne oddelke v manjšemu številu, da bo mogel učitelj z večjim vspehom delovati; za zaostale otroke naj se pripravijo pomožne šole; šolska doba naj se po možnosti poveča; šolnina naj se odpravi in učencem naj se daje šolskih potrebščin zastoj.

Želeti je da bi dobil učitelj vseučiliško izobrazbo (kakor sodnik, zdravnik, advokat), kar se tiče pa njegovega poklica, pa se zahteva popolna neodvisnost, neodstavljaljivost, neomejene občanske pravice, ter tako gospodarsko zagotovljenje, da more ohraniti popolno duševno svobodo. Vse šolske institucije naj se zdemokratizirajo, njih člani naj pa veljajo potom splošne enake volilne pravice.

Ker pa se mora dete vzgajati tudi v rodbini, zato mora biti tudi rodbina, predvsem žena in mati kot vzgojevalka osvobojena od cerkvenega vpliva. S tem je v zvezi tudi vprašanje ženske emancipacije, to je popolna enakopravnost žene z možem.

Toda ne le posamezniki, ne le rodbina, ampak celo naše javno življenje mora biti svobodno vsakega vpliva, predvsem cerkvenega, ki vklepa celo našo državo in zabranjuje vsako svobodo. Zato zahteva Svobodna Misel popolno ločitev cerkve od države, da bi se mogel vsak državljani svobodno razvijati. To pa nikakor ne pomeni morda nasilstva nad cerkvijo, kakor trdijo klerikalci, ne! Cerkve naj obstojajo dalje, ako hočejo tako verniki in si je hočejo vzdrževati, toda zabranjeno naj bo, da bi druge, ki niso klerikalci in ne „verniki“ omejevale in dušile v njihovem kulturnem in gospodarskem razvoju.

Verske forme se morajo odstraniti iz javnega življenja, mesto cerkvenih imajo biti zavedene državne matrike, mesto cerkvenih zakonov se imajo uvesti civilni, koledar se naj sesvetni, zakonsko pravo reformira, paragrafi 303 in 122 o žalitvi verstva zrušijo, zavesti se ima zakultativno pokopavanje z ognjem, odstraniti verska prisega, zagotoviti svobodo prepričanja državnemu uradništvu itd.

Ako pravimo, da skrbi Svobodna Misel tudi za gospodarski razvoj, tedaj se mora narod predvsem gospodarsko osvoboditi cerkvenega jarma. Kakor vidimo, mora danes plačevati nekatolik in brezverec ravno tako visoke davčne doklade za vzdrževanje duhovništva, cerkvenih institucij, samostanov, kakor katoličani. Ali ni to gospodarski greh in nasilje na nekatolikih?! Nasproti temu pa razpolaga cerkev z milijardami, toda

je preskopa in nečloveška ter naravnost presebična, ker se brani iz svojega imetja celo svoje uradnike (duhovne) plačevati. Ali naj mi skrbimo za njo, da bo še nadaljevala v izžemanju in izsesevanju našega naroda?

Poleg tega razpolaga še z velikanskimi posestvi, premakljivim in nepremakljivim imetjem, ki je za človeštvo mrtvo (mrtva roka)! Kako bi si naš narod opomogel, ko bi bilo to cerkveno imetje v njegovih rokah, ni treba povdarjati.

V političnem oziru si prizadeva Svobodna Misel doseči najširjo demokratizacijo družabnosti. Zahteva popolno enakopravnost kakor za moža tako za ženo in izvoditev splošne in enake glasovalne pravice v vse zakonodarske zbornice in zastopstva. Tudi je iskrena oznanjevalka miru, stoji odločno proti vsakemu narodnostnem nasilju; kakor tudi proti stalnim armadam, ki splošni mir zelo otežkujejo.

V socijalnem oziru hoče Svobodna Misel, da je vsak državljani neodvisen, to je svoboden od razrednega in gospodarskega suženjstva; prizadeva si, da bi bil vsak preskrbljen od mladosti s sredstvi razviti svoje osebne zmožnosti in da bi užival sad svojega dela v isti meri, kakor je prispel k skupnemu bogastvu; hoče, da bi bila socijalna organizacija demokratična, stavljen na sodelovanju vseh pri svobodni demokratični vladi.

To so prve zahteve in najnujnejše z ozirom na današnje javno življenje. Razume se, da Svobodna Misel tu ne ostane, ampak da bo svoje zahteve vedno spopolnjevala zajedno s potrebami človeštva.

III. Človeštvo ne napreduje samo na zunaj, to je, ne razvija samo industrijo, trgovino in si napravlja udobnejše življenje, ampak velik korak naprej opazamo v smeri njegovega mišljenja. Kar si naši očetje pred stoletjem v kulturnem in gospodarskem oziru niti predstavljati niso mogli, naj se spomnimo le velikanskih strojev, elektrike, žarkov x, brezžični brzojav in telefon, aeroplani i. t. d., to je danes že udejstveno. Ali ni potem naravno, da so vse te iznajdbe in ta napredek imele tudi ogromen vpliv na njegov mišljenski razvoj.

Tudi psihologična nada je napredovala ter vsporedno s raznimi eksperimenti in dušeslovju podrla stare nazore. Na čudeže gledamo danes popolnoma iz znanstvenega stališča, to je večina se jih da popolnoma jasno obrazložiti potom sugescije, hipnotizma in drugih mogočnih pojavov našega notranjega življenja, dočim se je prej tak nerazumljiv slučaj proglasil naravnost za čudež.

Istotako pogleduje moderni človek tudi na verstvo s popolnoma drugim očesom. On ne pripozna nobenega privilegija ali pa prednosti ne katoličanstvu ali židovstvu, ne pravoslovju ali protestantizmu, monoteizmu ali pa poganstvu, ker pozna njihov razvoj, ker je vsestransko naobražen in ne le enostransko naučen od katerekoli verske sekte. Zato se tudi s pomilovalnim posmehom ozira na vse te pridigarje in oznanjevalce raznih ver. Eden hvali Alaha,

drugi gori za Mojzesa, tretji vidi svojo srečo v Kristu, četrti oznanjuje novo krščanstvo i. t. d., vsak hvali svojo malho, vsak svojega boga, vsak svojo vero in glej čudo: vsem tem oznanjevalcem se dobro godi, vsi žive izoborno od svoje obrti, kar je pač znamenje, da so vsi bogovi menda enakovredni!

Gorje pa kdor ne trobi v njihov rog, kdor se morda celo upa se naravnost vstaviti nesmislu, katerega proglašajo za resnico. Tem odpadnikom in brezvercem je napovedan boj na življenje in smrt — njihova obsodba je zdavnaj podpisana. Stari pogani so branili svojo vero s tem, da so proganjali novoverce Kristjane, sežigali so jih na grmadah, dajali divjim zverinam, odsekavali jim posamezne ude i. t. d., ljudstvo pa je z radostjo gledalo te krvave prizore in ploskalo, ko je ubogi mučenik izmučen padel pred gladnim levom.

Pozneje je zmagalo krščanstvo in da bi se bolj utrdilo, je moralo posnemati svoje verske prednike. Ohranilo je zato večino verskih obredov in tudi svojim svetnikom pripisovalo one lastnosti, katere je pobožni pagan dajal svojim malikom. In da bi se hitreje razširilo, šlo je na boj proti vsem, ki so se ustavljali novim naukom, ali sploh dvomili o edinopravi katoliški cerkvi. Za to so zopet zaplapolale grmade španskih inkvizitorjev, napele so se tezalnice, sežigali in preganjali se brezverci in neznabogi. In ko so se ti mučeniki od katolikov nazvani brezverci, heretiki, i. t. d. vili v smrtnih bolečinah, je zapel zbor cerkvenih dostojanstvenikov slavospev Vsemogočnemu in ljudstvo je hvalilo to krščansko delo.

Danes tako grozodejstvo ni več mogoče, ker človekoljublje je že zmagalo na glavni črti, toda cerkev je našla druge pripomočke kaznovati brezverce. Uradnike v državnih službah denuncira in jim škoduje kjer le more, obrtnikom napoveduje bojkot, trgovce vničuje, dijakom onemogočuje študije, učitelje preganja i. t. d. Kako daleč gre vera ljubezni v svojem krščanskem usmiljenju vidi vsak dobro pri naših klerikalcih, ki so Kristovi izvoljenci, in ki edino smejo reflektirati na večno veselje in plačilo v nebesih, če le sami verjejo v nje!

Ali ne napolni izobraženega in samostojnega človeka tako početje naravnost s studom in gnusom? Ali se mora prepričanje, vera, z nasiljem vsiljevati človeku? In kdor noče slepo verjeti temu česar ne more priznavati, kar nasprotuje njegovemu razumu, ali se naj tak človek kot ničvreden, kot heretih, brezverec zato kaznuje, preganja? Kje je državljanska svoboda, kje svoboda prepričanja?!

Moderni človek ne potrebuje nikakšnih duševnih spon, ki bi oklepale njegovo mišljenje, nasprotno, daleč od predsodkov in dogem, daleč od razodetij in božjih naredb, ter daleč od natlake in nasilja na njegovo prepričanje, si vstvarja samostojno, neodvisno in razumsko naziranje. In za to razumsko prepričanje za vravnanje svojega življenja, ne rabi ne

božjih skrivnostij, ne verskih resnic in ne cerkvenih obredov.

On ne gleda svojega boga ne v prosti naravi kot pagani, se ne klanja prirodnim silam, jih ne moli kot naši očetje, niti nima povoda se tresti pred krščanskim bogom ne njegovim peklom, še manj pa ima povoda verovati v razne verske nauke. Ne, modernega človeka bog ni izven njega v nebeški nirvani, ne v svetovnih bitjih, ampak v njem samem. Njegovo srce, razum in hrepenenje po resnici, človekoljubje in delo za blagor vesoljstva, to je njegovo božanstvo, ki ga ne navdaja s peklenkim strahom, ampak za vzpodbujajo na radostno humanitetno delo.

V nas samih ne izven nas je naš spas, naša usoda, naš bog, zato si uravnajmo najprej jasno naše obzorje, se otresimo dvomov, odvržimo nesmiselne nauke, ter si ustvarimo razumski svetovni nazor, ki bo odgovarjal vedi, resnici in zdravi pameti in gotovo bomo našli največje zadoščenje za naše hrepenenje po sreči.

Za današnje razmere je edino kulturno-filozofično stališče Svobodne Misli, ki popolnoma odgovarja zahtevam modernega človeka, ki hoče biti duševno samostojen in si ne da skruniti svojega naprednega, svobodomiselnega prepričanja.

Svobodna Misel je edina moderna socialna nazorska smer, kjer človek ni siljen prodajati svojega prepričanja in zatajevati svojega mišljenja, niti ne siljen verovati in se klanjati nesmislu. Čim bolj postaja človek duševno razvit in svoboden, čim bolj se otresa malenkostnega ovzdušja, tem bolj spoznava reakcionarstvo cerkve in škodljivo, za napredek naroda poglobljivo klerikalstvo.

Mi Slovenci imamo predvsem vzroka biti oprezni pred rimsko politiko in njenimi slovenskimi hlapci. Klerikalizem je pri nas na površju, napredne struje dezorganizirane in brez moči, semintja celo pod komando katoliških pridigarjev. Cela Slovenija je preprežena in oklenjena v klerikalizem in raz sto in sto let tja v gorskih vaseh se širi črna tma, ki skuša vdušiti vsak svoboden in napreden pojav. Ali ni tu naša dolžnost, v našem lastnem interesu, ako hočemo dati narodu svobodno bodočnost, da se organiziramo vsaj oni narodnjaki, ki si svojega prepričanja ne damo odvzeti, ter se pripravimo za resno delo za Svobodo!

Kdor je svobodomiseln, kdor se je otresel verskih vplivov, bo gotovo stopil v vrste novega kulturnega gibanja Svobodne Misli, ki edino more s svojim razumskim svetovnim naziranjem zadovoljiti in vspekajiti za res naprednega, svobodomiselnega modernega človeka!

LOTRIČ:

Zakaj smo proti veri ljudstva.

(Predaval v praški „Krajevni skupini S. M.“)

Na zadnjem sestanku sem omenil, da je prva in glavna naloga Svobodne Misli, da sodeluje pri splošnem oslobodenju človeškega rodu, katero oslobodenje hoče zagotoviti srečo ljudem, hoče vstvariti raj na zemlji, tako da bo vsak posameznik imel enako pravo na rajsko pozemeljsko življenje.

Da se pa to zgodi, je treba rešiti popolnoma na novo temeljni problem človeške družbe, to je problem proizvodnje, pridobivanja tega, kar je glavni pogoj življenja. Z drugimi besedami mora se korenito, bistveno preobrniti temelj današnjega krivičnega družabnega reda, ki daje priliko in pogoje za srečno življenje le tistim, ki imajo na razpolago imetje, moč in oblast. In ravno tisti, ki imajo vse v rokah, tista peščica ljudi, ki gospoduje celemu svetu, se protivi iz egoističnih nagibov taki izpremembi. Zato pa bo človeštvo še moralo bojevati hud, vroč boj, predno dospje k sreči, ker tisti, ki zapirajo ljudem pot k sreči, imajo na razpolago oboroženo silo in privilegij, razpolagati z orožjem.

Zakona razvoja ni mogoče odstraniti, on gre dalje črez vsako nasilje. Včasih hitreje, včasih bolj počasi, gre pa vedno dalje, vedno naprej, akoravno vsled nasprotujočih mu sil dobi v gotovi fazi svojega razvoja obliko serpentine.

Da povzroči odpor protiodpor, je naravno. Ako pa pogledamo na obliko, v kateri se protiodpor pojavlja, vidimo, da je tudi njegova oblika česče nasilna. Da bi bile razne revolucije protinaravne, se pač ne more trditi. Toda iz stališča človekoljubja se mora njih obliko obsojati.

Živimo v dobi, ko se intenzivno deluje na korenit preobrat življenskih razmer vsega človeštva. Pri tem bi se lahko zgodilo, da bi se proti nasilju, ki brani ta preobrat, rabilo protinasilje. Da pa se to ne zgodi, je treba pripravljati človeštvo na ta veliki preporod, ki prihaja. Treba je zanj pripravljati javno mnenje.

Da se ta preobrat, ki je neizogiben, nujno potreben in koristen vsem ljudem, ne bo izvršil s pomočjo nasilne revolucije, je treba prej izvesti mišljensko revolucijo. Treba je revolucionirati glavo in srce vsakega posameznika.

In mišljenska revolucija pripada v delokrog Svobodne Misli. Svobodna Misel hoče izvesti mišljenski preporod. Vsaka revolucija pa je posledica potencirane nezadovoljnosti z starim, obstoječim. Zato hoče vsaka revolucija odstraniti vse tiste faktorje, podreti vse, kar se zoperstavlja uresničenju njenih idej in ciljev.

Kdor pozna mišljenje mase, ve, da se še ne zaveda svojih človeških pravic, da ima napačen pojem, ali pa sploh nima pojme o človeškem dostojanstvu. Lahko se opaza veliko bedo in trpljenje človeških otrok. Ljudem se samo obeta srečo in namenoma se jih navaja na napačno pot, ki vodi v nesrečo.

Vsak moderen človek, vsak svobodomislec pa je prepričan o tem, da bi se razmere na zemlji lahko tako uredile, da bi bili srečni vsi, in on tudi pozna pravo pot, ki popelje ljudstvo k srečnemu življenju.

In glavni vzrok, da take srečne razmere na zemlji še ne vladajo, da se masa niti ne zaveda, da bi bili lahko srečni vsi, da večina ljudi celo misli, da je to božja volja, da je na tem svetu tako, da se večini slabo godi, manjšini pa dobro, vzrok tega je versko mišljenje ljudstva.

Zato pa mora biti mišljenska revolucija Svobodne Misli v prvi vrsti naperjena proti sedanjemu zaslužnevalnemu verskemu mišljenju ljudstva.

V naslednjem hočem dokazati, da je ravno versko mišljenje mase glavni vzrok žalostnega stanja razmer človeškega rodu, da je ravno versko mišljenje tista coklja, ki tako sigurno zastavlja voz napredka.

To opazamo najlažje na svojem lastnem zaslužnjem Slovenskem. Masa tvori narod. Analizirajmo toraj versko mišljenje naše mase, „svetovni nazor“ slovenskega ljudstva.

Splošno se trdi, da je naše ljudstvo katoliške vere. Hočem pa ločiti tri pojme: prvotno, pravo ali evangeljsko krščanstvo; cerkveno krščanstvo, ki se pri nas sedaj imenuje katoličanstvo; nadalje pa vero mase.

Hočem jih razmotrivati po redu. — Kolikor se da sklepati iz spisov in življenja Jezusovih naslednikov je on učil v bistvu tole:

„Moje kraljestvo ni od tega sveta.“ Pravo življenje se prične po smrti v nebesih pri očetu. Dosledno po tem nauku je zaničeval zemeljsko življenje in skrb za posvetno blagostanje: „Ne skrbite, kaj boste jedli, kaj boste pili, s čim se boste oblačili“.

Naravno toraj, da je povelečeval revščino in zaničeval bogastvo. Spomnite se na ubogega Lazarja in ošabnega bogatina. Ali pa tisto primero, ko pravi, da gre prej velblod skozi šivankino uho kot pa bogatin v nebeško kraljestvo. Ali pa evangelij sv. Matevža XIX.—20: „Če hočeš biti popolen, pojdi, prodaj premoženje svoje, in daj ubogim: in imel boš zaklad v nebu . . .“ In Matevž V. 19—21: Ne nabirajte si zakladov na zemlji, kjer molj in rja razjeda in kjer tatovi podkopujejo in kradejo. Nego nabirajte si zakladov na nebu, kjer molj ne rja ne razjeda in kjer tatovi ne podkopujejo in ne kradejo. Kajti, kjer je zaklad vaš, tam je tudi srce vaše.“ Učil je samozatajevanja. Matevž V. 39—42: „A jaz vam pravim,

če te kdo udari po desnem licu, nastavi mu tudi drugo; in kdor se hoče s teboj pravdati, in suktnjo tvojo vzeti, pusti mu tudi plašč; in če te kdo prisili eno miljo, pojdi ž njim dve. Kdor te prosi, daj mu: in kdor hoče od tebe na posodo, ne odreci mu“, S tem je učil, da naj se ljudje ne sklicujejo na zakone in svoje pravice.

Ti nauki so kakor nalašč za sužnje. Ti nauki dajejo tolažbo, rešitve ne. Privedejo človeka do take pasivnosti, da se vda v svojo usodo, prenaša vse in upa na nebesa. Že izraelski preroki so navajali ljudstvo k taki pasivnosti, to zlasti za časa, ko so bili Izraelci v suženjstvu. Njih življenje je bilo neznosno. Rešitve ni bilo pričakovati, zato pa so preroki tolažili ljudstvo s podobnimi pasivnimi nauki ter tako hoteli dati njih bednemu pozemeljskemu življenju vsaj ta smisel, da je priprava za boljše, posmrtno življenje. In prav podobno vlogo je igral Jezus, ker za njegove dobe se je nahajal judovski narod pod rimskim jerobstvom.

Te nauke so razširjali po Jezusovi smrti njegovi učenci. Priprosti so bili ti nauki in zelo prikladni bednemu položaju. Prve krščanske občine, temelječe na teh naukih, so bile organizacije bednih, zaslužjenih trpinov, beračev in drugih podobnih individijev, ki so iskali ravno v teh naukih tolažbe, utehe za svoje obupne razmere. Prvo krščanstvo je vera beračev, ki so živeli med seboj v prostovoljnem komunizmu.

Mogočnjaki so bili iz početka nasprotniki te vere. Ko pa so jo jeli sprejemati, so jo tudi jeli zajedno izrabljati v svoje egoistične namene. To je bilo čisto naravno. Imetja, ki je na zemlji, se pač ne more uničiti. Ako ga eni odvrtačo od sebe kot nekaj nevarnega za dosego nebeškega kraljestva, ako se eni odpovejo posvetnemu življenju, da bi lažje dosegli boljše posmrtno življenje, je več kot gotovo, da se bodo dobili vedno ljudje, ki tega ne bodo storili, ampak si bodo nabirali bogastvo in se veselili sladkosti pozemeljskega življenja. In zelo ljubo jim bode, da se nauki, ki povečujejo revščino in zaničujejo sladkosti tega sveta, kolikor mogoče širijo, ker to samo povspešuje koncentracijo imetja v njihovih rokah.

In katoliška cerkev je ravno te pasivne nauke Jezusove obdržala v polnem obsegu in jih je vedno najbolj glasno oznanjevala. Oficijalna cerkev — hijerarhija — se seveda ni po njih ravnala. Taka vera je bila le za ovčice in pastirjem je izkazala izborna službo, kakor nam kaže zgodovina. Tudi cerkev je učila in še uči — pridem na cerkveno krščanstvo — da je človek zato na svetu, da bogu služi; zemlja je solzna dolina. Prava naša domovina je v nebesih. Pozemeljsko življenje je le nekaj prehodnjega, priprava za nebesa. Cerkev je vedno priporočala uboštvo, sama pa si je pridobila velikanske zaklade pozemeljskega blaga. Cerkveni nauki tudi zaničujejo pozemeljsko življenje, priporočajo vernikom vojsko proti svojemu telesu; odtod ničevje telesa, tega nevarnega domovanja za dušo,

tod izvir asketizma, tega protinaravnega verskega pojava. Sicer obljudlja cerkev veselje, krasno življenje, toda vse to — na „onem“ svetu. Govori tudi o enakovrednosti, enakopravnosti vseh ljudi, toda zopet le — pred bogom.

Ni danes moja naloga, da bi razpravljal obširno o takoimenovanem cerkvenem krščanstvu, katerega večina naukov je le na papirju.

Hočem, kakor sem rekel iz početka, dokazati škodljivost ljudske vere, katero se mora odstraniti, katero se mora izruvat ljudstvu iz src, ako hočemo priti do vlade sreče.

Že iz te kratke karakteristike glavnih socialnih naukov prvotnega in cerkvenega krščanstva, pa lahko izprevidi vsak, kdor pozna težnje splošnega oslobodenja, da so ti nauki ne le indiferentni napram moderni socialni reformi, ampak da so ti nauki naravnost nasprotni tej socialni reformi; to so tisti nauki, ki so zaslužili vse evropsko ljudstvo, ga naredili sužnjega v svoji lastni domovini; ti nauki so podjarmili evropsko maso duhovščini in plemenitašem in jim dali v roke pravo, imetje, sploh vse. In ti nauki so najtrdnější stebri obstoju današnjega krivičnega militaristično-kapitalističnega družabnega reda.

Bistvo vseh teh naukov vidimo tudi v veri mase, mišljenju množstva. Ljudstvu je „božja volja“, ki stoji na strani gotovih stanov, vse. Vse je v božjih rokah. Brez božje volje niti las ne pade iz glave. Ako se komu dobro godi, ga ima bog rad; če se mu pa slabo godi, ga ima istotako rad, ker kogar bog tepe, tega ljubi.

Naše ljudstvo prenaša trpljenje, bedo, nesrečo, ne ravno vedno z veseljem, sliši se mnogo zdihovanja, toda prenaša jo vendar, ker upa na plačilo v nebesih, ker se boji peklenjskih muk. Strah pred hudičem je eden najvažnejših faktorjev v veri našega ljudstva. Ljudska fantazija se mnogo bolj bavi s hudičem kot pa z bogom. Tolažbo v njegovih mukah mu daje upanje na nebeško plačilo. Tudi naše ljudstvo smatra po večini še vedno pozemeljsko življenje za pripravo za nebesa.

Poveličevanje revščine in posmrtnega življenje je glavni vzrok pasivnih lastnosti našega naroda; in te lastnosti so povzročile celo našo kulturno zaostalost in bedo in ravno ti nauki so vzrok vseobče inferijornosti katolicizma, katero ravno mi Slovenci najhujše občutimo.

Ogromna masa našega naroda ima te nauke še v svoji krvi in mesu. Primeroma malo je še tistih, ki hočejo imeti srečo na zemlji in se ne brigajo za nebeško plačilo, ampak hočejo svoje plačilo že tu na zemlji. To sta dva zanimiva tipa in hočem vam navesti pogovor dveh takih tipov. Bilo je v mojem rojstnem kraju. Prišel je za par dni domov delavec-socijalist iz mesta. Po dolgem času je prišel zopet enkrat pogledat domov. Bil je socijalist z dušo in telesom. Sešel se je tudi z nekdanjim svojim dobrim prijateljem. Prišla sta med drugim tudi na vero. Ker je

socijalist imel vse druge pojme o nebesih in nebeškem plačilu, kakor njegov prijatelj, gotovo nista mogla v tem oziru harmonirati. In prijatelj je rekel socijalistu, da bo on vedno veroval, da ima „trošt“ na plačilo v nebesih; socijalist pa ga je kratko zavrnil: „Pa ‚trošt‘ daj kuhati“.

Imamo še en drugi tip ljudi tudi pri nas, namreč tisto vrsto ljudi, ki jim je prav, da ljudstvo živi v zmoti, da ga oni lažje izkoriščajo, da se njim samim dobro godi.

Toda kakor sem že rekel, je tista pasivna vera pri nas še vedno eden najbolj važnih socialnih faktorjev. Ta vera še vedno zadovoljuje zahteve čustvovanja slovenskega ljudstva.

Ta vera pravi temu našemu človeku, da ima njegovo bedno življenje smisel, velik pomen, ker si ž njim zasluži večno življenje nad zvezdami.

Tudi vse znanje našega človeka je versko. Našega človeka to ne vznemirja mnogo, da on nič ne ve in ničesar ne zna. Zadostuje mu to, da bog vse ve, da bomo v nebesih vse vedeli, da nam bo tam vse razumljivo in jasno.

Cerkev s svojimi umetniškimi produkti in ceremonijami mu zadovoljuje zahtevo čuta po umetnosti.

Sploh versko mišljenje našega ljudstva je njegov svetovni nazor, ki mu daje odgovor na vse, ki pogasi vsako žejo njegovega čustvovanja.

Vera tudi našemu ljudstvu daje le tolažbo in upanje v nebesa, nikakor pa ne sreče. Nasprotno, ravno ta pasivna vera je nepremostljiv prepad, ki zapira našemu narodu pot k pravi sreči. To je vzrok, zakaj mi svobodomisleci, ki hočemo svojemu narodu gotovo le dobro, delamo na to, da bi se naš narod otesel tega skrajno škodljivega verskega mišljenja. Mi hočemo vesti svoj narod k sreči. Kdo se nas upa radi tega kamenjati, kdo se drzne očitati našemu delovanju nepoštenost. Mi zato tako delamo, ker se nam gre za blagor našega naroda in vsega človeštva. Tisti pa, ki nas sramote, delajo to zato, ker so sovražniki našega naroda in imajo v mislih le svojo korist.

Mislím, da bo vsakemu jasno, da poveličevanje revščine in zaničevanje pozemeljskega življenja privede narod v pasivnost, v sužnost. O tem govori zgodovina dovolj jasno.

Vera našega ljudstva je v najhujšem nasprotju z vsako pravo socialno reformo. Vera našega ljudstva in te socialne reforme, ta preobrat družabnega reda, katerega imamo v mislih mi, sta si kakor voda in ogenj. Drug drugega izključujeta.

Konec prihi.

Gospodu L. K.: na Vaše vprašanje glede izstopa iz cerkve Vam damo sledeča navodila: Vsakemu avstrijskemu državljanu, ko dovrši 14. leto, je zajamčena po zakonih sloboda, da lahko poljubno izbira in prebira veroizpovedanja, oziroma da lahko postane tudi brez veroizpovedanja, ali brez konfesije. Seveda to se mora naznaniti pristojni oblasti. Na deželi se to oznanj okrajnemu glavarstvu, v mestih pa dotičnemu referentu na magistratu. To se lahko naredi ustmeno ali pa pismeno. Ako oznanite to pismeno, naredite na sledeči način: *Slavnemu c. kr. okrajnemu glavarstvu* (magistratu), v..... *L. K. naznanja v smislu članka 4. in 6. zakona z dne 25. maja 1868, št. 49, drž. zak., da izstopa iz katoliške cerkve in ostane brez konfesije.* — Radi tega navaja vse tozadavne potrebne podatke: 1. Dan, mesec in leto rojstva. 2. Rojstni kraj..... občina..... fara..... okrajno glavarstvo..... 3. Imena staršev..... 4. Stanje rodbine: samski (a) — oženjen (omozena) — vdovec (vdova)..... (Če imate otroke, ki še niso stari 7 let, jih istotako lahko odglasite od cerkve). V tem slučaju bi morali še pristaviti: Zajedno slede tej zmeni verskega izpovedanja meni tudi moji otroci, ki še niso izpolnili sedmo leto in sicer: (Se jih našteje) (Potem sledi datum) V..... dne..... 190..... (Potem): razločni podpis, stan, stanovanje, ulica, hiš. št..... — Otroci, ki so prekoračili dobo 14 let, morajo to spremembo oznaniti samostojno. Za nje ne morejo tega narediti stariši. Prilog ni potreba prilagati nikakih. Edino rojstni list, da se v gotovih slučajih odstrani dvom glede starosti manj kot 7 let in več kot 14 let. Pravomočnost izstopa se računa od tistega momenta, ko oznanilo pride k pristojnemu uradu. Ako oznanite izstop pismeno, je najbolje, da pošljete pismo rekomandirano. Dobro je tudi, če si daste izstop potrditi.

Upravništvo Z današnjo številko zaključujemo drugi letnik Svobodne Misli. Zato prosimo cenjene naročnike, da plačajo **gotovo naročnino**, ker nam bo potem mogoče list povečati, kar mora smatrati vsak svobodomislec za nujno potrebo. Denar gre itak ves za propagando, ker pri Svobodni Misli nima nihče nikake plače, ampak sodeluje vsak zastoj. Vsak naročnik gotovo uvideva potrebo S. M., zato pa naj jo podpira vsaj v toliko materijelno, da plača **naročnino** (2:50 K.) Tisti, ki so naročili po več odznakov, naj vpošljejo denar vsaj za tiste, kar so jih že prodali, ker mi moramo skleniti letni račun. Ako bo kazal račun preostanek, izdamo s pomočjo dotičnega denarja zelo cene primerne brošure. Somišljeniki, storite svojo dolžnost!

Pozdrav slov. delavca članom praške slovenske skupne S. M. (Del pisma.) Kot posnemam iz pisma, imeli ste zborovanje. To me veseli in ne morem kaj, da Vas ne bi pozdravil. Ne morem pa tega storiti z izbranimi in lepodonečimi besedami, ampak pozdraviti Vas hočem z besedami, s katerimi sem sam sebi oznanjeval pot v bodočnost, z besedami, ki se glasijo: z vstrajnim! delom, plemenitim poukom in svobodnim mišljenjem do svobode!

Dà, prijatelji in bratje, delajmo, učimo in osvobodimo sebe, ljudstvo, ono ljudstvo, katerega je posvetna moč s pomočjo cerkvene moči (in obratno) obsodila, da bode suženj, v korist njenih sužnjev; a to je dosegla s tem, da nam ne da šole, pouka, krati vedo in znanje. Mislimo kako bomo vendar enkrat od sebe odvrgli to sramotno breme, da smo obsojeni biti le sluge in krvniki mi možki, a sestre žene, dekline in — oprostite izraz — prostitutke večtisočletne barbarske kulture! V resnici, če je vse to, kar čujejo moja ušesa, gledajo moje oči, trpi moje srce, kultura, tedaj ne vem in ne morem pojmiti, kaj je vandalizem in barbarizem! Vse to v enem je kultura mojih časov! Učimo vse in vsakega. Izpopolnimo sami sebe, vržimo od sebe vse, kar nas ponižuje kot ljudi in tako izpopolnjeni vlivajmo v mlada srca pouk da je od zibe do groba le ena pot in ta je — življenje! To življenje naj pa bo v blagor in zadovoljstvo vseh; kažimo z lastnim vzgledom, da življenje mora biti prepleteno z vstrajnim delom, plemenitim poukom in svobodnim mišljenjem! Delajmo vsi, brez razlike stanu in spola. Eni naj delajo z umom, mi delavci pa z delom svojih rok, ker le tako bomo premostili oni prepad, ki nas deli. Združeni v delu duha in rok bomo tvorili ono moč, pred katero mora vtihniti ošabni glas zvonov, prestati rožljanje svetlega orožja, prenehati izkoriščanje, bratomorstvo. Vse, kar nosi ime človek, naj dela, se uči in misli, kako postati vreden tega imena, in zasijalo bode solnce miru, zadovoljstva in to je svoboda. Tako Vas pozdravljam, ne le z besedami, ampak trpeč, čuteč in gledajoč v boljšo bodočnost, ko bodo potomci vprašali: Kaj so delali naši predniki za naš blagor. In bodo se ali hvaležno spominjali pepela onih, kateri so delali, ali pa bodo preklinjali in poginjali kakor sužnji.

S tem zaključujem in pozdravljam vse znane in neznanne somišljenike. Vaš

Komenj, 15./XI. 1908.

Hinko Höller.

„SVOBODNA MISEL“

izhaja vsak mesec in stane

za Avstro-Ogrsko:

na leto K 2:50

za polleta „ 1:30

za dijake in delavce na leto „ 2—

izven monarhije „ 3—

Ako se jih naroči 10 na en naslov, se dobi 1 iztis po vrhu.

Knjigarne in komisijonarji dobe znaten popust.

Naročnina se pošilja naprej.

Na željo se „Svobodna Misel“ pošilja tudi v zaprtem pismu, kar stane 4 K na leto.